ZBIÓR

UKŁADÓW ZBIOROWYCH PRACY

ROK II | Warszawa, dnia 31 grudnia 1938 r. | Nr 61

T R E Ś Ć:

200.

ORZECZENIE

Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej, ustalające warunki pracy i płacy robotników rolnych na obszarze m. st. Warszawy i województw centralnych, z wyłączeniem powiatów: działdowskiego i olkuskiego, oraz na obszarze powiatów z województwa poznańskiego: kaliskiego, kolskiego, konińskiego i tureckiego i z województwa pomorskiego: lipnowskiego, nieszawskiego, rypińskiego i włocławskiego na rok służbowy 1939/40.

Na podstawie ustawy z dnia 18 lipca 1924 r. w przedmiocie uprawnień Ministra Pracy i Opieki Społecznej do powoły-

wania Nadzwyczajnych Komisyj Rozjemczych do załatwiania zatargów zbiorowych pomiędzy pracodawcami a pracownikami rolnymi (Dz. U. R. P. Nr 71, poz. 686) oraz zarządzenia Ministra Opieki Społecznej z dnia 12 grudnia 1938 r. (Zbiór Układów Zbiorowych Pracy Nr 59, poz. 194)

Nadzwyczajna Komisja Rozjemcza w składzie:

Przewodniczący — p. Wacław Prenier, Naczelnik Wydziału w Ministerstwie Opieki Społecznej, jako przedstawiciel Ministerstwa Opieki Społecznej,

Członkowie — p. Zygmunt Ruszkowski, Sędzia Sądu Apelacyjnego w Warszawie, jako przedstawiciel Ministerstwa Sprawiedliwości i p. Konstanty Czerniewski, Radca Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych, jako przedstawiciel Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych,

na posiedzeniach w dniu 21 i 23 grudnia 1938 r. w Warszawie, po wysłuchaniu przedstawicieli pracodawców i pracowników rolnych,

orzekła:

DZIAŁ I. ORDYNARIUSZE.

Zasady ogólne.

§ 1.

1. Orzeczenie niniejsze dotyczy z jednej strony wszystkich pracodawców rolnych, z drugiej zaś strony pracowników z normalną zdolnością do pracy: fornali, luzaków (parobków), stróżów, pastuchów, polowych, karbowych, włodarzy, gumiennych i stangretów.

2. Karbowi, włodarze i gumienni otrzymują żyta w wysokości co najmniej o 1 kwintal więcej od fornali (§§ 15 i 16).

3. W stosunku do stangretów, stale pełniących obowiązki przy koniach cugowych, mają zastosowanie tylko § 2 i § 27 niniejszego działu.

4. Luzacy (parobcy), tj. ordynariusze, do obowiązków których nie należy obrządzanie koni, otrzymują o 1 kwintal żyta mniej w ordynarii od norm, przewidzianych w § 16 niniejszego działu, dostają 24 ary ziemi pod ziemniaki, kapustę i ogrodowiznę oraz 10 kwintali ziemniaków gotowych (§ 18), oraz mają prawo trzymać 1 krowę (§ 19). Jako luzak może być również ugodzony pomocnik pastucha i mleczarek, który może obrządzać parę koni służących do odwożenia mleka.

5. Inwalidzi, pracujący na równi z pozostałymi pracownikami z normalną zdolnością do pracy w rolnictwie, pobierają równe z nimi wynagrodzenie tak w gotówce, jak i w naturaliach. Inwalidzi o zmniejszonej zdolności do pracy mogą być godzeni na niższych warunkach.

§ 2.

1. Orzeczenie niniejsze obowiązuje na rok. Rok służbowy zaczyna się od dnia 1 kwietnia 1939 r., a kończy się dnia 31 marca 1940 r. Obie strony obowiązuje trzymiesięczne wypowiedzenie indywidualnej umowy pracy przed upływem terminu wygaśnięcia niniejszego orzeczenia, a najpóźniej dnia 31 grudnia 1939 r. Robotnikowi, któremu wymówiono pracę, pracodawca obowiązany jest wydać przy wymówieniu zaświadczenie o zwolnieniu (konotatkę). Niewypowiedzenie umowy o pracę do dnia 31 grudnia 1939 r. włącznie oznacza zawarcie umowy na rok następny. Uchylenie się przez którąkolwiek ze stron od przyjęcia wypowiedzenia umowy o pracę tejże nie przedłuża. Zwolnionemu pracownikowi przed opuszczeniem miejsca pracy winny być wydane wszystkie niesporne a należne za okres jego pracy świadczenia zarówno w gotówce, jak i w naturaliach. Złośliwe wstrzymanie wypłaty tego wynagrodzenia może powodować unieważnienie wydanej konotatki. Rozwiązanie stosunku służbowego w ciągu roku nastąpić może na zasadzie orzeczenia Komisyj Rozjemczych lub też wyroków sądów państwowych, działających według kompetencji.

2. Konotatka winna zawierać jedynie imię i nazwisko pracownika, charakter jego pracy, czas i miejsce pracy, datę zwolnienia oraz podpis pracodawcy lub jego zastępcy.

§ 3.

1. Zatargi wynikłe na tle umowy o pracę pomiędzy pracodawcą a robotnikami regulują Komisje Rozjemcze, bądź sądy państwowe według kompetencji. Do czasu uzyskania właściwego orzeczenia lub wyroku nie wolno:

1) pracodawcom wstrzymywać świadczeń,

2) pracownikom przerywać pracy.

2. W wypadkach ciężkiego przewinienia pracodawca może wstrzymać przed orzeczeniem lub wyrokiem świadczenie w zbożu i gotówce ,w razie jednak wygrania sporu przez robotnika, pracodawca winien wydać wstrzymane świadczenia wraz z dodatkiem miesięcznym w wysokości 1½% od wstrzymanej należności.

3. W razie zalegania z wypłatą wynagrodzenia gotówkowego lub naturaliów:

a) gdy zaległość jest niezawiniona przez pracodawcę, wówczas w myśl ogólnych zasad prawa przysługują robotnikowi tytułem odszkodowania za opóźnienie odsetki ustawowe, licząc od dnia wymagalności wynagrodzenia (w myśl obecnie obowiązujących przepisów wynoszą odsetki te 8 od 100 w stosunku rocznym; w myśl art. 248 § 2 kodeksu zobowiązań odsetki te należą się bez potrzeby wykazania jakiejkolwiek szkody i bez względu na to, czy pracodawca dopuścił się winy);

b) gdy zaległość jest zawiniona przez pracodawcę, odsetki zwłoki wynosić będą półtora procent w stosunku miesięcznym.

4. W sporach o świadczenia za dowód uregulowania należności służy książeczka obrachunkowa, książka najmu i robocizny, a także pokwitowanie, zawierające wykaz wydanych świadczeń w naturze i gotówce z datami określającymi czas, za który świadczenia te zostały wydane.

§ 4.

1. Orzeczenie niniejsze stanowi w myśl ustawy z dnia 18 lipca 1924 r. (Dz. U. R. P. Nr 71, poz. 686) podstawę przy zawieraniu umów indywidualnych. Indywidualne umowy pracy,

zawierające warunki dla pracowników mniej korzystne, niż warunki orzeczenia niniejszego, są nieważne, z wyjątkiem specjalnych wypadków, przewidzianych w tym orzeczeniu.

2. W razie klęsk żywiołowych powiatowe Komisje Rozjemcze uprawnione są do orzekania o zmianie warunków, przewidzianych w orzeczeniu niniejszym, po otrzymaniu uprzednio opinii Ministerstwa Opieki Społecznej w przedmiocie istnienia dostatecznych podstaw do zmiany warunków w związku z rozmiarami klęski.

§ 5.

1. Pracodawca winien wydać bezpłatnie pracownikom książeczki obrachunkowe, zawierające kontrolę wydawanej ordynarii i pensji wraz z potrąceniami i spisem powierzonych im inwentarzy. Książeczki te winny być podpisane po każdej wypłacie przez pracodawcę lub jego zastępcę oraz pracowników. Poza tym pracodawca wydaje bezpłatnie robotnikom swego folwarku na ręce wybranego przez nich przedstawiciela jeden egzemplarz orzeczenia niniejszego.

2. Książeczki obrachunkowe, złożone u pracodawcy, nie powinny być dłużej przetrzymywane, niż dziesięć dni.

§ 6.

1. Zawarcie indywidualnej umowy z ordynariuszem nie może być uzależnione od trzymania przez niego posyłek.

2. Żony pracowników nie mogą być zmuszane do pracy. Dojenie krów i inne roboty odbywać się mogą na zasadzie osobnej umowy i za osobnym wynagrodzeniem.

Czas pracy.

§ 7.

1. Przeciętny czas pracy w rolnictwie w ciągu roku ustala się na dziewięć godzin 20 minut, przy czym rozkład godzin pracy ustala się podług poniższej tabeli. Tabela ta ułożona jest na zasadzie czasu słonecznego, różniącego się od państwowego o 25 minut.

Tabela czasu pracy.

Miesiąc		Praca do południa od godz.	Praca do południa do godz.	Przerwa na śniadanie godzin	Przerwa na obiad godzin	Praca po południu od godz.	Praca po południu do godz.	Przerwa na podwieczor. godzin
Styczeń		8.00	12.00	—	1½	1.30	4.00	—
Luty		7.30	12.00	—	1½	1.30	5.00	—
Marzec	1—15 16—31	7.00	12.00	—	1½	1,30 1.30	5.45 6.15	—
Kwiecień	1—15 16—30	6.00	12.00	½	1½	1.30 1,30	6.45 7.15	—
Maj	1—15 16—31	6.00	12.00	½	1½	1.30 1.30	7.30 8.00	½
Czerwiec	1—30	6.00	12.00	½	2—	2.00	8.20	½
Lipiec	1—15 16—31	6.00	12.00	½	2—	2.00 2.00	8,20 8.00	½
Sierpień	1—15 16—31	6.00	12.00	½	2—	2.00 2.00	7.50 7.15	½
Wrzesień	1—15 16—30	6.00	12.00	½	1½	1.30 1.30	6.30 6.15	—
Październik	1—15 16—31	7.00	12.00	—	1½	1,30 1.30	5,30 5.00	—
Listopad		7.30	12.00	—	1½	1.30	4.15	—
Grudzień		8.00	12.00	—	1½	1.30	3.45	—

2. Robotnicy fornale mają być zwalniani przed południem o pół godziny wcześniej, aniżeli inne kategorie robotników, a to dla koniecznego obrządku inwentarza.

3. Za początek pracy rano i po południu uważa się wyjście z podwórza lub z naznaczonej zbiórki przed mieszkaniem pracowników, a za koniec zejście z pola. O ile pole leży dalej niż 2 km od podwórza, robotnika należy zwolnić z pracy o 10 minut wcześniej w stosunku do każdego kilometra powyżej dwóch.

4. W razach pilnej potrzeby powyższy podział rozpoczęcia i końca pracy oraz przerw jedzeniowych może być zmieniony, jednakże tylko w ten sposób, by ogólna ilość godzin pracy pozostała ta sama.

5. Na żądanie pracodawcy, w razie pilnej potrzeby, pracownicy są obowiązani do pracy poza wyżej określonym czasem, lecz za osobnym wynagrodzeniem po cenach za godzinę 45 gr. Wynagrodzenie za nadgodziny nie ma zastosowania, jeżeli pracodawca udzielił robotnikowi następnego dnia urlopu na czas o 25% dłuższy, niż trwała praca ponad normę dnia poprzedniego. Do robotników, pobierających wynagrodzenie za roboty wykonane poza unormowanym wyżej czasem pracy, nie zaliczają się pastuchy, stróże nocni i dozorcy, o ile wykonywane przez nich roboty nie przekraczają zakresu ich zwykłych obowiązków.

6. Wypłata za pracę w godzinach nadliczbowych winna być dokonywana w terminach miesięcznych z dołu.

7. Samowolne i nieuzasadnione opuszczenie roboty podczas godzin pracy, niestawienie się do pracy oraz samowolne spóźnienie się jest niedopuszczalne i powoduje potrącenia, jak przy nadgodzinach.

§ 8.

1. Obrządek inwentarza odbywa się poza godzinami pracy, bez specjalnej dopłaty. Wstawanie do obrządku inwentarza oraz naszykowania wozów i narzędzi powinno mieć miejsce nie wcześniej, niż na 2 godziny przed rozpoczęciem pracy.

2. Obrok, siano itp. karm dla inwentarza ma być przygotowany uprzednio w godzinach pracy w miejscach na to przeznaczonych. Kolejne sypianie w nocy w stajni oraz dyżury w dnie świąteczne obowiązują wszystkich fornali bez specjalnej

dopłaty. Dla dyżurnych sypiających w stajni winna być urządzona prycza z siennikiem.

3. Pastuch jest wolny od pracy co trzeci dzień świąteczny (niedziele i święta) i na ten czas zostaje zastąpiony przez innych, wyznaczonych w tym celu pracowników, za wynagrodzeniem powszedniego dnia pracy, przy czym p. 5 § 7 i § 10 nie ma zastosowania.

4. O ile luzakowi polecono czasowo obrządzać konie w zastępstwie fornala, to otrzymuje on za każdy dzień zastępstwa 30 gr.

5. Do ręcznego siania nawozów sztucznych pracodawca daje pracownikom worki i dopłaca im od hektara 20 gr. Prócz tego przy sianiu nawozów sztucznych, gryzących, a zwłaszcza azotniaku wapna, nie mogą być zatrudniane kobiety; pracownicy zaś używani do ich siania mają otrzymać ochraniacze na oczy.

§ 9.

Praca stróżów nocnych rozpoczyna się wieczorem z odejściem fornali z podwórza, a kończy się rano z przyjściem fornali na podwórze; poza tym winni stróże pełnić służbę w podwórzu w czasie przerwy obiadowej. Po przerwie zaś otrzymują czas wolny, równy przerwie obiadowej, stosownie do tabeli czasu pracy (§ 7). Następnie stróże mogą być zatrudniani przy robotach koło inwentarza, w domu itp., z wyjątkiem czterech miesięcy: listopada, grudnia, stycznia i lutego. W miesiącach od 1 października do 31 marca stróż otrzymuje kożuch dworski na czas warty, która nie może zaczynać się wcześniej, niż o godz. 18-ej (6ej).

§ 10.

Praca w dnie świąteczne może być wykonywana li tylko za obopólną zgodą i za wynagrodzeniem po cenie za godzinę 60 gr; w gorzelniach i krochmalniach na żądanie pracodawcy praca odbywa się zgodnie z ustawą z dnia 18 grudnia 1919 r. (Dz. U. R. P. z 1933 r. Nr 94, poz. 734) i również po tejże cenie.

§ 11.

W dni ulewne i wyjątkowej niepogody roboty w polu nie powinny być wykonywane.

Stosunek wzajemny.

§ 12.

§ 1. Pracodawców oraz ich zastępców obowiązuje grzeczne traktowanie pracowników i ścisłe przestrzeganie warunków umowy, a zwłaszcza regularne wypłacanie przewidzianych świadczeń i płac. Pracowników obowiązuje grzeczność wobec pracodawców i ich zastępców, ścisłe przestrzeganie zawartych umów, pilne i sumienne spełnianie obowiązków, dążność do największej wydajności pracy i stosowanie się do wszystkich zarządzeń pracodawcy lub jego zastępcy, odnoszących się do wykonywania obowiązków służbowych, oraz przestrzeganie wszystkich przepisów porządkowych w obrębie folwarku, jako też dbałe i staranne obchodzenie się z powierzonym sobie inwentarzem żywym i martwym.

2. Delegat, mąż zaufania (przedstawiciel robotników) nie może być gorzej traktowany od innych pracowników.

Warunki wynagrodzenia.

§ 13.

1. Zgodnie z § 16 niniejszego działu, ordynariusze pobierają płacę w gotówce kwartalnie z dołu i ordynarię.

2. Wypłata pensji winna następować nie później, niż dnia 7-go następnego miesiąca.

§ 14.

1. Wysokość ordynarii dla poszczególnych województw i powiatów określa § 16 niniejszego działu. Ordynarię wydaje się z góry i to w pierwszych dwóch tygodniach każdego kwartału.

2. W razie niemożności wydania należnej ordynarii z powodu wypadków losowych lub w terminie na 1 lipca, ustalenie terminu ma nastąpić w drodze bezpośredniego porozumienia stron.

3. Zboże wydawane na ordynarię musi być zdrowe i dobrze oczyszczone, w gatunku, jaki posiada majątek.

§ 15.

1. W sprawie składu ordynarii postanawia się, co następuje:

a) pracownik otrzymuje 3, względnie 2 kwintale pszenicy, a to zgodnie z § 16 niniejszego działu;

b) co najmniej 9 kwintali otrzymuje w życie;

c) resztę zboża, brakującą do ustalonej dla majątku normy ordynarii, wydaje się w jęczmieniu.

2. Od pracodawcy zależy podwyższenie ilości wydawanego na ordynarię żyta zamiast jęczmienia ponad ustalone minimum.

3. W majątkach, gdzie sieją groch w dostatecznej ilości, ordynariusze mogą żądać zamiast 1 kwintala pszenicy 80 kg grochu.

4. W majątkach, gdzie sieją w dostatecznej ilości hreczkę albo grykę, a nie sieją pszenicy, ordynariusze zażądać mogą po 1 kwintalu hreczki albo gryki za każdy kwintal pszenicy.

5. W majątkach, gdzie nie sieją pszenicy, wydaje się żyto w stosunku za 1 kwintal pszenicy 1,3 kwintala żyta.

§ 16.

1. Pensję i ordynarię na rok 1939/40 ustala się, jak następuje:

I kategoria: pensji 160 zł oraz ordynarii 15 kwintali w stosunku rocznym obowiązuje w powiatach: jędrzejowskim, kaliskim, kolskim, krasnystawskim, kutnowskim, łęczyckim, łódzkim, lubelskim, miechowskim, nieszawskim, opatowskim, pińczowskim, puławskim, sandomierskim, sieradzkim, włocławskim, warszawskim i m. st. Warszawie;

II kategoria: pensji 140 zł oraz ordynarii 15 kwintali w stosunku rocznym obowiązuje w powiatach: będzińskim, błońskim, brzezińskim, ciechanowskim, częstochowskim, gostynińskim, grójeckim, hrubieszowskim, iłżeckim, konińskim, kozienickim, lipnowskim, lubartowskm, łaskim, łowickim, mińsko-mazowieckim, piotrkowskim, płockim, pułtuskim, radomskowskim, radomskim, rypińskim, sochaczewskim, stopnickim, tureckim, wieluńskim, włoszczowskim, zamojskim i zawierciańskim;

III kategoria: pensji 140 zł oraz ordynarii 14½ kwintala w stosunku rocznym obowiązuje w powiatach: chełmskim, garwolińskim, janowskim, łukowskim, mławskim, opoczyńskim, płońskim, przasnyskim, radzymińskim, rawskim, siedleckim, sierpeckim, skierniewickim, sokołowskim i węgrowskim;

IV kategoria: pensji 130 zł oraz ordynarii 14½ kwintala w stosunku rocznym obowiązuje w powiatach: kieleckim, końskim, makowskim, radzyńskim i tomaszowskim;

V kategoria: pensji 130 zł oraz ordynarii 13½ kwintala w stosunku rocznym obowiązuje w powiatach: augustowskim, białostockim, bialskim, bielskim, biłgorajskim, łomżyńskim, grodzieńskim, ostrołęckim, ostrowskim, sokólskim, suwalskim, szczuczyńskim, włodawskim, wołkowyskim i wysoko - mazowieckim.

2. W powiatach: brzezińskim, gostynińskim, grójeckim, janowskim, jędrzejowskim, kaliskim, kolskim, kutnowskim, lubartowskim, lubelskim, łęczyckim, łowickim, łódzkim, miechowskim, nieszawskim, opatowskim, pińczowskim, piotrkowskim, płockim, puławskim, radomskowskim, sandomierskim, sieradzkim, stopnickim, tureckim, warszawskim i m. st. Warszawie, wieluńskim i włocławskim — ordynariusze otrzymują w składze ordynarii 3 kwintale pszenicy (§ 15).

3. We wszystkich innych powiatach ordynariusze otrzymują w składzie ordynarii 2 kwintale pszenicy (§ 15).

4. W powiatach I, II, III, IV kategorii za obopólnym porozumieniem do 2 kwintali żyta lub jęczmienia może być wypłacone w gotówce łącznie z pensją.

§ 17.

1. Pracodawcy są uprawnieni do przemielenia ordynarii na swój rachunek i wówczas z przewidzianej w § 16 ordynarii potrącają 1½ kwintala żyta.

2. W wypadku dawania przemiału przez pracodawcę pracownikowi przysługuje prawo określenia, jaka ilość ordynarii ma być zmielona na pytel, razówkę i kaszę.

3. Przemielenie ordynarii winno być dokonane najdalej w ciągu pierwszego miesiąca kwartału, za który wydaje się ordynarię.

4. Na rozkurz odlicza sobie młyn maksimum przy razówce 2%, przy pytlu i kaszy 5%.

5. Poza tym pobieranie innych opłat i miarek jest niedozwolone.

Ziemia pod ziemniaki.

§ 18.

1. Ordynariusz otrzymuje 30 arów ziemi pod ziemniaki, kapustę i ogrodowiznę oraz 15 kwintali ziemniaków gotowych, zdrowych i suchych. Na zasadzie indywidualnej umowy w zamian 30 arów ziemi może być wydane 35 kwintali ziemniaków gotowych. Za obopólnym porozumieniem również zamiast 15 kwintali gotowych ziemniaków może być wydane 13 arów roli.

2. Sadzenie ziemniaków winno odbywać się — jeżeli nie umówiono się inaczej w danym majątku — w połowie między początkiem a końcem sadzenia ziemniaków dworskich. Pole przeznaczone pod ziemniaki powinno być w takim samym stanowisku, jak pole przeznaczone pod ziemniaki dworskie. Przygotowanie mechaniczne ziemi pod ziemniaki i obróbka ich winny być takie same, jak ziemniaków dworskich. Zastrzega się, że wszystkie ziemniaki pracowników powinny być sadzone obok siebie w jednym miejscu.

3. O ile pracownik nie posiada sadzonek, może otrzymać takowe od pracodawcy w ilości potrzebnej do obsadzenia należnej roli; wówczas z przewidzianej w umowie ilości roli potrąca się przestrzeń ziemi, odpowiadającą ilości wydanych kartofli.

Utrzymanie inwentarza.

§ 19.

1. Ordynariusz ma prawo trzymać dwie krowy z jednym przychówkiem do dwóch miesięcy.

2. Jeżeli trzyma jedną krowę, to otrzymywać będzie 120 litrów mleka w ciągu roku na okres zapuszczenia krowy.

3. Jeżeli krów nie trzyma, to otrzymywać będzie 2 litry mleka dziennie w ciągu 6 miesięcy zimowych i po 3 litry mleka dziennie w ciągu 6 miesięcy letnich.

4. W majątkach, w których pracodawca stawia za warunek, ażeby pracownik nie trzymał jednej lub obydwu krów, ordynariusz otrzymywać będzie za każdą nietrzymaną krowę po $1^1/_2$ litra mleka dziennie w ciągu 6 miesięcy zimowych i po 2 litry mleka dziennie w ciągu 6 miesięcy letnich.

5. Zmiana w ciągu roku ustalonych indywidualną umową warunków trzymania inwentarza może nastąpić tylko w drodze obopólnego porozumienia stron. Ten ostatni przepis nie ma zastosowania, jeśli ordynariuszowi padną krowy, a odszkodowania mu nie przyznano.

6. Pracownik otrzymuje mleko świeże niezbierane.

7. W razie niemożności wydania mleka pracownik otrzymuje równoważnik w gotówce lub w życie, licząc 1 litr mleka równy 1 kg żyta. Zaległe świadczenia w mleku winny być przerachowane na równoważnik gotówkowy i wypłacone w gotówce.

8. Pracodawca daje utrzymanie dla krów ordynariusza.

9. Utrzymanie dla bydła ma być latem na odpowiednim pastwisku takim, jak i dla bydła dworskiego (z wyjątkiem sztucznych pastewników i łąk kośnych), jednakże niekoniecznie wspólnym. Przy osobnym pastwisku daje pracodawca osobnego pastucha. W braku odpowiedniego pastwiska bydło ordynariuszy otrzymywać będzie zieloną paszę w dostatecznej ilości lub $7^1/_2$ kg kiszonych liści buraczanych lub $7^1/_2$ kg kiszonych wytłoków, albo $^1/_2$ kg suchych wytłoków na jedną sztukę dziennie, z wystarczającą ilością sieczki. Podczas miesięcy zimowych, tj. w okresie stabulacji, otrzymują pracownicy na sztukę bydła dziennie po 8 kg zdrowej sieczki i plew zbożowych, z dodaniem wywaru lub pulpy. Tam, gdzie nie wydają wywaru lub pulpy, pracownik otrzymuje na każdą sztukę 1 kwintal ziemniaków, albo $1^1/_2$ kwintala innych okopowych miesięcznie, lub równoważnik w otrębach lub w makuchach, albo 2 kwintale wytłoków nie zepsutych (dołowanych) lub 15 kg wytłoków suchych lub też stosowny równoważnik w koniczynie lub sianie, a mianowicie po 1,75 kg koniczyny lub po 2 kg siana na dzień i sztukę.

10. Zamiast wymienionych dodatków do sieczki i plew zbożowych pracodawca może wyznaczyć pracownikowi 4,5 arów ziemi na każdą sztukę bydła, dość wcześnie jednak, aby pracownicy mogli zużytkować tę ziemię jednocześnie z sadze-

niem swoich ziemniaków. Słomę dla inwentarza otrzymują pracownicy w miarę potrzeby.

11. Pracodawca ubezpiecza obowiązkowo bydło pracownika od ognia. W wypadkach pożaru, wynikłego z winy lub nieostrożności pracownika, traci tenże prawo do pobrania odszkodowania za spalone, należące do niego bydło.

12. Wprowadzenie do dworskiej obory nowej sztuki bydła nie może nastąpić bez poprzedniego zezwolenia pracodawcy lub jego zastępcy, a to dla uniknięcia zarazy.

§ 20.

Pracownik ma prawo trzymać dowolną ilość trzody chlewnej w granicach istniejącego pomieszczenia w chlewach czeladnich. Trzymanie kur jest dozwolone, trzymanie zaś gęsi, kaczek, gołębi, królików itp. zależy od obopólnej umowy.

Opał.

§ 21.

1. Pracownik otrzyma 13 jednostek opałowych. Jednostka opałowa równa się:

10,2 metrom sześciennym przestrzennym torfu sztychlowego,

6,8 metrom sześciennym przestrzennym torfu deptanego,

5,1 metrom sześciennym przestrzennym torfu prasowanego,

2,5 kwintalom węgla,

1 kupce gałęzi wymiaru 1,75 metra szerokości, 1,75 metra wysokości i 2 metry długości.

2. Przy wydawaniu opału w drzewie obowiązuje wydanie 12 metrów sześciennych przestrzennych drzewa szczapowego suchego, przy czym 1 metr sześcienny przestrzenny drzewa szczapowego równa się: 1,5 metra sześciennego przestrzennego karpiny rąbanej lub 1,25 metra sześciennego przestrzennego drzewa niesuchego.

3. Wybór materiału opałowego przysługuje pracodawcy, zastrzega się jednak, że przy wydawaniu węgla co najmniej 1/4 opału, a przy wydawaniu w innym materiale co najmniej 1/2 opału musi być wydana w szczapach.

4. Torf winien być wydany w normalnie suchym stanie i w przeciętnie dobrym gatunku.

5. Sprzedaż opału jest niedopuszczalna.

Mieszkanie.

§ 22.

1. Mieszkanie pracownika musi się składać co najmniej z jednej izby z podłogą drewnianą oraz komory.

2. Izby winny być wytynkowane, a co najmniej dokładnie wylepione, ze szczelnymi drzwiami i oknami na zawiasach.

3. W oknach mają być całe szyby; w razie stłuczenia szyby, pracownik jest obowiązany wstawić ją w ciągu dwóch tygodni. Wapna niegaszonego do bielenia dostarcza pracodawca dwa razy do roku w ogólnej ilości 15 kg na mieszkanie. Podłogi mają być położone i piece doprowadzone do porządku przed 1 listopada 1939 r. W wypadku, gdy w mieszkaniu pracownika nie zostały ułożone podłogi, pracodawca winien wydać dodatkowo 2 m^3 drzewa szczapowego w stosunku rocznym ponad normę opału, przewidzianą w § 21. Mieszkania mają być ze szczelnym dachem; tam, gdzie dachy są popsute, muszą być naprawione w ciągu miesięcy letnich. W majątkach, gdzie woda zacieka do piwnic i mieszkań pracowników, winny być one zabezpieczone w ciągu lata od wody napływowej.

4. Pracodawcy winni dbać, aby otoczenie mieszkań pracowników było higieniczne. Obowiązuje wybrukowanie dostępu do studzien oraz zastąpienie zgniłych cembrzyn nowymi lub też zapewnienie pracownikom w inny sposób zdrowej i czystej wody do picia. Zbiorniki na nawóz nie mogą znajdować się w bliższej odległości, aniżeli 20 metrów od mieszkań służbowych. Pracownicy mają składać nawóz ze swoich chlewów w przeznaczonym na to miejscu. W pobliżu mieszkań mają znajdować się zasłonięte ustępy w dostatecznej ilości, które pracownicy obowiązani są utrzymywać w czystości i porządku. Gdzie jest odpowiednie pomieszczenie w dotychczasowych budynkach, jak również przy mieszkaniach nowowybudowanych, powinna być urządzona łaźnia.

5. W innych majątkach, o ile tylko istnieje możliwość, pracodawcy są obowiązani do urządzania kąpieli.

6. Pożądanym jest, aby pracodawcy, mający w folwarkach elektryczność, wprowadzali ją do mieszkań pracowników. Koszty prądu płaci pracownik.

7. Pracodawca obowiązany jest dostarczyć robotnikom specjalną izbę pogrzebową, o ile w mieszkaniach robotniczych znajduje się wolna izba.

8. Pracownicy są obowiązani utrzymywać mieszkanie w porządku; trzymanie inwentarza w mieszkaniu jest stanowczo wzbronione. Sublokatorów nie wolno przyjmować bez zgody pracodawcy, któremu przy wprowadzeniu się ma być zameldowany skład rodziny pracownika.

§ 23.

Pracownik otrzymuje pomieszczenie na ziemniaki, pomieszczenie dla bydła we wspólnej czeladnej oborze lub specjalnie przeznaczonym na to budynku oraz pomieszczenie co najmniej dla dwóch sztuk trzody chlewnej i pomieszczenie na opał, nadto w miarę potrzeby słomę do sienników oraz w miarę możności ściółkę dla swego inwentarza, przy czym nawóz stanowi własność pracodawcy.

Ubezpieczenie.

§ 24.

1. Do czasu wprowadzenia ubezpieczeń pogrzebowych, na wypadek śmierci pracownika żona lub dzieci zmarłego mają otrzymywać przez pół roku: połowę pensji, połowę ordynarii, utrzymanie dla jednej krowy, pół ziemi pod ziemniaki i ziemniaków gotowych, jak również możność korzystania ze wszystkich innych świadczeń, przewidzianych w niniejszym orzeczeniu, na równi z innymi pracownikami. Jeżeli rodzina zmarłego pracownika posiada dwie krowy, to druga krowa otrzymuje w lecie paszę na pastwisku, w zimie sieczkę; o ile posiada jedną krowę, a umowa przewiduje dodatek w mleku zamiast drugiej krowy, to dodatek ten zostaje obliczony w stosunku 10 litrów mleka za każdy miesiąc przepracowany od 1 kwietnia 1939 r. przez zmarłego pracownika. Jeżeli ziemniaki zostały zasadzone przed śmiercią ordynariusza, rodzina zmarłego ma prawo do całego zbioru. Na koszty pogrzebu otrzymuje nadto tytułem zapomogi 25 zł i trumnę zrobioną na miejscu lub w razie odmowy przyjęcia trumny równoważnik w gotówce.

2. Mieszkający razem członkowie rodziny zmarłego pracownika, korzystający z powyższej zapomogi, nie mogą chodzić do roboty poza obrębem folwarku, jeżeli przed śmiercią ordy-

nariusza stale się do niej nie zobowiązali i jeżeli pracodawca daje im zatrudnienie. Wynagrodzenie członków rodziny zmarłego ordynariusza za pracę nie może być niższe od cen, obowiązujących w folwarku dla danej kategorii robotników.

§ 25.

Na wypadek śmierci żony pracownika otrzyma on tytułem zapomogi 20 zł, na wypadek śmierci dziecka 15 zł. We wszystkich wypadkach powyższych otrzyma także trumnę zrobioną na miejscu lub w razie odmowy przyjęcia trumny równoważnik w gotówce.

§ 26.

1. Na wypadek kalectwa lub śmierci robotnika, spowodowanej nieszczęśliwym wypadkiem przy pracy, pracownik ewentualnie jego rodzina korzysta w gospodarstwach poniżej 30 ha, jako nie objętych ustawą z dnia 28 marca 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr 51, poz. 396), z pełnych świadczeń, przewidzianych w niniejszym orzeczeniu, do czasu polubownego lub sądowego zabezpieczenia praw pracownika, bądź jego rodziny, nie mniej jednak, jak przez pół roku. Postanowienie niniejsze w niczym nie ogranicza praw takiego robotnika, wypływających z przepisów kodeksu cywilnego. Może być jednak zastąpione zatwierdzoną przez Ministerstwo Opieki Społecznej ogólną umową, regulującą wzajemne prawa i obowiązki pracodawców i pracowników na wypadek kalectwa lub śmierci pracownika z powodu nieszczęśliwego wypadku przy pracy.

2. W pozostałych majątkach obowiązują przepisy ustawy z dnia 28 marca 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr 51, poz. 396).

3. W celu uniknięcia nieszczęśliwych wypadków mają być wprowadzone ochraniacze przy wszystkich tych maszynach, do których zastosować się dadzą.

§ 27.

1. Do czasu wprowadzenia ustawowego ubezpieczenia na starość pracodawcom nie wolno przy końcu roku służbowego wręczać konotatek tym ordynariuszom, rzemieślnikom, komornikom i stangretom, wymienionym w p. 3 § 1 działu I, którzy przepracowali na dobro pracodawcy lub danego gospodarstwa 25 lat, oraz tym pracownikom dniówkowym, którzy przepracowali w danym gospodarstwie lub u danego praco-

dawcy 25 lat, w tym uprzednio przynajmniej 20 lat w charakterze ordynariusza.

2. Powyższy okres 25 lat liczy się dla robotników dniówkowych, ordynariuszy, rzemieślników i komorników od ukończenia 18 roku życia.

3. Tytułem do zwolnienia tych pracowników nie może być niezdolność do pracy, lecz przewinienia służbowe.

4. Pracownicy objęci niniejszym paragrafem obowiązani są do wykonywania swych obowiązków w granicach swej zdolności do pracy pomimo przepracowanych 25 lat.

5. W wypadku stwierdzonej zupełnej niezdolności do pracy z powodu starości, pracownik nie jest obowiązany do pracy i w tym wypadku świadczenia jego mogą być obniżone, jednak nie niżej, niż do połowy świadczeń ordynariusza.

6. Udowodnienie zupełnej niezdolności do pracy lub jej zmniejszenia ciąży na pracowniku.

7. Pracownik taki (gracjalista) obowiązany jest przeprowadzić się do wskazanego przez pracodawcę równowartościowego mieszkania, składającego się z jednej izby z pomieszczeniami na inwentarz, okopowe i opał nawet poza terenem danego majątku, lecz nie do domów stojących na odludziu.

8. Pracodawcę obowiązuje dostarczenie świadczeń pobieranych przez danego pracownika (gracjalistę).

§ 28.

Rezerwistom powołanym na ćwiczenia lub w razie mobilizacji wydaje się świadczenia zgodnie z obowiązującymi w tej mierze ustawami i nie uważa się tego za przerwę w pracy (do § 27 niniejszego działu).

Szkoły i dziecińce.

§ 29.

1. Pracodawcy opłacają początkową naukę dzieci pracowników, tam, gdzie to wymaga osobnych dopłat. Poza tym pracodawcy utrzymują dzieciniec dla dzieci w wieku od lat 4 do 6 w folwarkach, w których liczba tych dzieci przekracza 20. O ile pracodawca założył dzieciniec, a dzieci pracowników w liczbie co najmniej 15-tu do dziecińca w ciągu trzech miesięcy nie uczęszczały, pracodawca założony dzieciniec likwiduje, a koszt 3-ch miesięcznego utrzymania opiekunki

dzieli pomiędzy wszystkich ordynariuszy, którzy, mając w tym wieku dzieci, tychże do dziecińca nie posyłali. Inspektor pracy w porozumieniu z inspektorem szkolnym rozstrzyga, czy przeszkodą do otworzenia dziecińca jest brak lokalu.

2. W razie uchylenia się pracodawcy od wykonania przepisów niniejszego paragrafu, obowiązany on będzie wpłacić na ręce właściwego inspektora szkolnego na rzecz oświaty robotników rolnych danego powiatu sumę odpowiadającą kosztom utrzymania dziecińca i opiekunki w ciągu roku służbowego.

3. Osiągniętym w tej drodze funduszem rozporządza Komisja, złożona w równej liczbie z przedstawicieli organizacyj zawodowych pracodawców i pracowników pod przewodnictwem inspektora szkolnego, przy współudziale właściwego inspektora pracy.

4. Prawo występowania o wykonanie niniejszego paragrafu przysługuje pracownikom danego folwarku i właściwemu inspektorowi pracy.

Urlopy.

§ 30.

1. Pracownik otrzymuje w ciągu roku 12 dni urlopu w dni nieświąteczne (święta obowiązują zgodnie z wydanymi w tej mierze ustawami), bez potrącenia świadczeń. Pracownik może zażądać w czasie zimy urlopu nieprzerwanego do 7 dni, przy tym jednocześnie nie więcej, niż jeden z folwarku.

2. Wybór dni urlopu odbywa się w porozumieniu z pracodawcą, z wyjątkiem wyjazdów, spowodowanych pisemnym wezwaniem związków zawodowych, w tych bowiem wypadkach pracodawca winien jest zgodzić się na zaproponowany dzień urlopu.

3. W czasie pilnych robót, jak siewy, żniwa, sianokosy i kopanie, urlopy mogą być wydawane w wypadkach wyjątkowo pilnych. Wyjazdy na skutek wezwania urzędów państwowych nie są wliczane do urlopów. O ile pracodawca zgadza się na łączne dwa lub trzy dni urlopu, które obejmują jedno święto, dzień ten liczy się za dzień urlopu. Poza tym odchodzącemu robotnikowi należy się 6 dni wolnych na wyszukanie pracy.

Strawne.

§ 31.

1. Pracownikowi wysłanemu w drogę należy się tytułem strawnego za dobę 2.00 zł, za obiad 80 gr, za kolację 60 gr. Dobę liczy się od 16 godzin wzwyż.

2. Opóźnienie posiłku o 2 godziny nie pociąga za sobą wypłaty strawnego. W drodze godziny pracy nie obowiązują.

Furmanki.

§ 32.

1. Pracownicy otrzymują:

a) zbiorową furmankę do jednego z najbliższych młynów i z młyna;

b) do zwózki w dni powszednie swoich produktów rolnych, wyprodukowanych w tymże folwarku;

c) po księdza — z chrztem, ślubem i pogrzebem.

2. Fornalowi, jadącemu wysłaną w interesie pracowników furmanką w dni powszednie czy to świąteczne, nie należy się żadne dodatkowe wynagrodzenie, jak też za kolejne wyjazdy w dni świąteczne po doktora, do kościoła itp.

3. Wyjazdy, noszące wyraźny charakter wyjazdów prywatnych pracodawcy, poza godzinami pracy, winny być wynagradzane, jak praca poza godzinami służbowymi (§§ 7 i 10).

4. Pracownicy otrzymują furmankę po lekarza i akuszerkę oraz wspólną:

a) jedną na kwartał do najbliższego miasta w dniu targowym;

b) jedną na miesiąc w dzień świąteczny, wybrany przez pracowników do najbliższego miasta, względnie stacji kolejowej, według wyboru pracowników.

5. W razie nieuzasadnionej odmowy dania furmanki w dniu przez pracowników wybranym, pracownikom przysługuje zwrot faktycznych kosztów za wynajętą furmankę; za uzasadnioną odmowę uważa się wyjątkową niemożność gospodarczą dania furmanki w dniu przez pracowników wybranym.

Zawiadomienie o wolnych miejscach.

§ 33.

Wszyscy właściciele ziemscy obowiązani są zawiadomić do dnia 15 marca 1940 r. odnośne Wojewódzkie Biura Funduszu Pracy zarówno o każdym wypowiedzeniu miejsca robotnikowi, jako też o każdym wolnym miejscu.

DZIAŁ II. RZEMIEŚLNICY.

§ 1.

Orzeczenie niniejsze dotyczy z jednej strony wszystkich pracodawców rolnych, z drugiej zaś strony: kowali, stelmachów, stolarzy, ślusarzy, mechaników, szoferów folwarcznych, ogrodników, chmielarzy, rybaków itp. stałych, wykwalifikowanych robotników, zatrudnionych w gospodarstwach rolnych.

§ 2.

1. Obowiązują następujące paragrafy działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy: 3, 4, 5, 6, 7, 10, 12, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32 i 33 oraz pp. 2 i 3 § 18.

2. §§ 7 i 10 działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy, i punkt 4 niniejszego paragrafu nie dotyczą ogrodników, chmielarzy, rybaków, mechaników itp., których charakter zajęcia powoduje konieczność wykonywania pewnych czynności poza ustalonym czasem pracy dziennej.

3. W mieszkaniach dwuizbowych normy opału podnoszą się o 30%.

4. Rzemieślnik za godziny nadliczbowe otrzymuje wynagrodzenie przewidziane dla ordynariuszy za pracę w dni świąteczne (§ 10 działu I), a za pracę w święto 70 gr za godzinę.

5. § 17 działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy, obowiązuje z tym, że pracodawca ponosi koszty przemiału lub w zamian dodaje 10% ordynarii w życie.

§ 3.

§ 2 działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy, obowiązuje, z wyjątkiem terminu rozpoczęcia roku

służbowego, który to termin uzależnia się od istniejących zwyczajów stosownie do danego fachu.

§ 4.

Pracodawcy nie są uprawnieni do samowolnej zamiany pewnych świadczeń w naturze na inne. Jeżeli jednak warunki gospodarcze wymagają tej zamiany, może być ona dokonana przez bezpośrednie porozumienie stron, przy pośrednictwie inspektora pracy, wreszcie w drodze rozjemczej.

§ 5.

Wynagrodzenie w gotówce i w naturaliach pozostaje na rok 1939/40 w tym samym stosunku procentowym do wynagrodzenia ordynariuszy, jaki ustaliły powiatowe komisje polubowne na 1922/23 r.

DZIAŁ III. KOMORNICY I KOMORNICE.

§ 1.

1. Orzeczenie niniejsze dotyczy z jednej strony wszystkich pracodawców rolnych, z drugiej zaś strony komorników i komornic. W rozumieniu niniejszego orzeczenia za komorników uważa się pracowników folwarcznych, zgodzonych na cały rok, otrzymujących dworskie mieszkanie lub równoważnik komornego oraz naturalia i wynagrodzenia gotówkowe za dzień pracy wg niniejszego orzeczenia.

2. Robotnicy rolni z pełną zdolnością do pracy, o ile stale pracują i wykonywują te same czynności, co ordynariusze, choćby nawet pod inną nazwą byli ugodzeni, winni być wynagrodzeni na równi z ordynariuszami danego folwarku.

3. Komorników ugodzonych rocznie obowiązuje przepracowanie minimum 150 dni w miesiącach: kwiecień, maj, czerwiec, lipiec, sierpień i wrzesień oraz 120 dni w miesiącach: październik, listopad, grudzień, styczeń, luty i marzec.

§ 2.

1. Wypłaty gotówkowe dla komorników uskutecznia się w tych samych terminach, jak dla stałych robotników dniówkowych.

2. Wynagrodzenie w gotówce:

KATEGORIE	I grupa powiatów		II i III grupa powiatów		IV i V grupa powiatów	
	zima	lato	zima	lato	zima	lato
a) Komornik zdolny do wszystkich robót	0,75	1,05	0,65	0,95	0,60	0,90
b) Pozostali komornicy	0,45	0,55	0,40	0,50	0,35	0,50
c) Komornice	0,35	0,50	0,30	0,45	0,30	0,40

Podział powiatów według § 16 działu I.

3. Komornicy i komornice pracują wedle tabeli czasu pracy. Za pracę poza tabelą komornicy otrzymują zapłatę o 25% wyższą od przeciętnego pełnego zarobku godzinnego dorosłych pracowników dziennych mężczyzn, względnie kobiet zgodzonych na rok.

§ 3.

Komornik i komornica otrzymują połowę tej ilości ordynarii, jaką otrzymują ordynariusze. W sprawie składu ordynarii pozostaje stosunek procentowy ilości pszenicy, żyta i jęczmienia przewidziany dla ordynariuszy. Ordynarię wydaje się z góry i to w pierwszych 2-ch tygodniach każdego kwartału. W razie niemożności wydania całej należnej ordynarii w dniu 1 lipca 1939 r. obowiązuje wydanie połowy tejże, resztę zaś wydać trzeba z pierwszego omłotu przed 1 września; zboże wydawane na ordynarię musi być zdrowe i dobrze oczyszczone, w gatunku, jaki posiada majątek. Komornik ma prawo w razie istotnej potrzeby kupować zboże u pracodawcy po cenach przystępnych, w ilości zależnej od liczebności swojej rodziny.

§ 4.

Komornik i komornica otrzymują połowę tej przestrzeni ziemi pod ziemniaki i ziemniaków gotowych, jaką otrzymuje fornal, i to na zasadach, przewidzianych w § 18 działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy.

§ 5.

Komornikowi i komornicy wolno trzymać na warunkach § 19 działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy, jedną krowę z przychówkiem do 2-ch miesięcy.

§ 6.

1. Oprócz powyższego obowiązują §§ 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 17, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 31, 32 i 33 działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy.

2. Z § 8 działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy, obowiązuje tylko ustęp o nawozach sztucznych.

3. § 17 działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy, obowiązuje z tym, że pracodawca dający przemiał potrąca 75 kg żyta z należnej ordynarii.

4. § 22 działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy, nie obowiązuje, jeżeli komornicy zostali ugodzeni pod warunkiem jednego mieszkania na więcej, niż jedną rodzinę. Dozwolone jest jednak umieszczenie 2-ch rodzin w jednym mieszkaniu tylko wtedy, jeżeli te dwie rodziny razem składają się najwyżej z 2-ch osób dorosłych (jednej płci) i czworga dzieci. W tym wypadku opał wydaje się w myśl § 21 działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy, lecz nie na rodzinę, a na mieszkanie.

DZIAŁ IV. STALI ROBOTNICY DNIÓWKOWI.

§ 1.

1. Orzeczenie niniejsze dotyczy z jednej strony wszystkich pracodawców rolnych, z drugiej zaś strony stałych robotników dniówkowych z pełną zdolnością do pracy, a mianowicie: domowników ordynariuszy i domowników komorników oraz domowników rzemieślników, o ile ci ostatni wykonywują zwykłe roboty rolne.

2. Powyżsi domownicy, ugodzeni jako stali robotnicy dniówkowi, pracują według tabeli czasu pracy (§ 7 działu I) i pobierają za dzień pracy wynagrodzenie, określone w niniejszym orzeczeniu.

§ 2.

Jeżeli z domownikami luzaka zostanie zawarta umowa o pracę w folwarku w charakterze stałego robotnika dniówkowego kategorii III i umowa ta jest przez robotnika dniówkowego wykonywana, natenczas luzak otrzymuje wynagrodzenie fornala.

§ 3.

1. Indywidualne umowy zawiera pracodawca bezpośrednio z domownikami lub też, o ile idzie o małoletnich, z ich prawnym opiekunem. Z chwilą zawarcia takiej umowy pracodawca jest obowiązany dać stałe, codzienne zatrudnienie, a pracownik stale uczęszczać do pracy.

2. Jeżeli pracodawca nie dostarczy domownikowi pracy, winien mu zapłacić zarówno w gotówce, jak w naturaliach, tak, jak za dzień przepracowany. Pracodawca nie jest obowiązany dostarczać pracy w dni ulewne i wyjątkowej niepogody. Pracownikowi zaś te dni wliczają się do obowiązkowego minimum. Pracownik winien przepracować co najmniej 120 dni w ciągu 6 miesięcy zimowych i co najmniej 140 dni w ciągu 6 miesięcy letnich, z wyjątkiem pracowników do lat 16, w stosunku do których obie strony obowiązuje minimum 15 dni w miesiącu.

3. Jeżeli pracownik opuści pewną ilość dni z powyżej oznaczonego minimum, nie będąc chorym lub upoważnionym do tego przez pracodawcę, pracodawca za każdy dzień niestawienia się nie wyda mu żadnych świadczeń i ponadto potrąci normę dzienną żyta. Pracownik winien uprzedzić pracodawcę, jeśli nie może stawić się następnego dnia do pracy.

4. Ci domownicy, którzy zawarli indywidualną umowę z pracodawcą zgodnie z niniejszym orzeczeniem, pracować mogą poza folwarkiem w dnie, w których pracodawca nie dostarczy roboty, z wyjątkiem okresów pilnych robót polowych (zbiórki i zwózki ziemiopłodów), kiedy wymagana jest zgoda pracodawcy.

§ 4.

Obowiązują następujące paragrafy działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy: 3, 4, 7, 11, 12, odnośny ustęp § 27, 31 i 8 w punkcie o nawozach sztucznych.

§ 5.

Na żądanie pracodawcy, w razie potrzeby, pracownicy są obowiązani do pracy poza czasem, określonym w § 7 działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy, lecz za osobnym wynagrodzeniem, po cenach za godzinę o 25% wyższych od normalnego wynagrodzenia tak w naturaliach, jak i w gotówce. Za spóźnianie się do pracy stosowane będą potrącenia w tym samym stosunku. Samowolne opuszczenie roboty podczas godzin pracy jest niedopuszczalne. Praca w dni świąteczne może być wykonywana li tylko za obopólną zgodą i za wynagro-

dzeniem po cenach za godzinę o 50% wyższych od normalnego wynagrodzenia tak w naturaliach jak i w gotówce.

§ 6.

Ustala się trzy kategorie robotników dniówkowych:
Kategoria I — do lat 16;
Kategoria II — wszystkie dziewczęta ponad lat 16 i chłopcy od lat 16 do 18;
Kategoria III — chłopcy od lat 18, zdolni do wszystkich robót i do kosy.

§ 7.

1. Warunki wynagrodzenia stałych robotników dniówkowych ustala się, jak następuje:

I. W naturaliach:

a) żyta otrzymują dziennie za dzień pracy:
Kategoria I — 1 kg;
Kategoria II — 1½ kg;
Kategoria III — 2 kg;
żyto wydaje się kwartalnie z dołu, przy czym na 1 lipca może być wydana połowa należnej ilości żyta, druga zaś połowa będzie wydana po żniwach;

b) kartofli otrzymują rocznie:
Kategoria I — 8 kwintali;
Kategoria II — 12 kwintali;
Kategoria III — 16 kwintali;
wydawanie kartofli uskutecznia się co pół roku z dołu w terminach: 1 października 1939 r. i 31 marca 1940 r.

2. W wypadkach wydawania roli pod ziemniaki wydaje się dla I Kategorii 7 arów ziemi, dla II Kategorii 10 arów ziemi i dla III Kategorii 14 arów ziemi.

3. W razie porzucenia pracy ze złej woli przez stałego robotnika dniówkowego przed końcem roku, sprzęt pola, wydanego mu pod ziemniaki zamiast gotowych kartofli, należy do pracodawcy, za zwrotem ilości kartofli użytych do sadzenia; również połowa żyta, należna pracownikowi w końcu kwartału, przechodzi na własność pracodawcy.

4. Koszty przemiału ponosi pracodawca lub wydaje w zamian 10% wydanej ilości żyta.

5. II. W gotówce według poniższej tabeli:

POWIATY	Wynagrodzenie dzienne gotówkowe dla					
	I kat.		II kat.		III kat.	
	w mies. zimow.	w mies. letnich	w mies. zimow.	w mies. letnich	w mies. zimow.	w mies. letnich
	złotych					
1. Warszawa miasto i powiat, Będzin, Błonie, Ciechanów, Gostynin, Grójec, Kalisz, Kutno, Łask, Łęczyca, Łódź, Łowicz, Nieszawa, Płock, Pułtusk, Sochaczew, Włocławek i Zawiercie	0,55	0,70	0,75	1,10	0,85	1,20
2. Brzeziny, Częstochowa, Garwolin, Iłża, Jędrzejów, Kielce, Koło, Konin, Końskie, Kozienice, Krasnystaw, Lipno, Lubartów, Lublin, Łuków, Maków, Miechów, Mińsk Maz., Mława, Opatów, Opoczno, Piotrków, Pińczów, Płońsk, Puławy, Radom, Radzyń, Radomsko, Radzymin, Rawa, Rypin, Sandomierz, Siedlce Sieradz, Sierpc, Skierniewice, Stopnica, Turek, Wieluń, Włoszczowa i Zamość	0,45	0,70	0,70	1,00	0,80	1,10
3. Augustów, Biała, Białystok, Bielsk, Biłgoraj, Chełm, Grodno, Hrubieszów, Janów, Łomża, Ostrołęka, Ostrów, Przasnysz, Sokółka, Sokołów, Suwałki, Szczuczyn, Tomaszów, Węgrów, Włodawa, Wołkowysk i Wysokie Mazowieckie	0,40	0,60	0,60	0,90	0,75	1,05

6. Jako miesiące letnie uważa się kwiecień, maj, czerwiec, lipiec, sierpień, wrzesień; pozostałe jako zimowe.

7. Wypłaty gotówkowe stałym robotnikom dniówkowym uskuteczniać należy co miesiąc z dołu.

§ 8.

1. W gospodarstwach poniżej 30 ha, jako nie objętych ustawą z dnia 28 marca 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr 51, poz. 396), na wypadek kalectwa, spowodowanego nieszczęśliwym wypadkiem przy pracy, pracownik korzysta z pełnych świadczeń, przewidzianych w niniejszym orzeczeniu do czasu polubownego lub sądowego zabezpieczenia praw pracowników, bądź ich rodzin, niemniej jednak, jak przez pół roku, przy czym za podstawę obrachunku przyjmuje się minimum dni pracy, ustalone w § 5 niniejszego działu. Postanowienie niniejsze w niczym nie ogranicza praw takiego robotnika, wypływających z przepisów kodeksu cywilnego.

2. W pozostałych majątkach obowiązują przepisy ustawy z dnia 28 marca 1933 r. (Dz. U. R. P. Nr 51, poz. 396).

DZIAŁ V. ROBOTNICY SEZONOWI.

§ 1.

Orzeczenie niniejsze obowiązuje z jednej strony wszystkich pracodawców rolnych, z drugiej strony robotników sezonowych w rolnictwie.

§ 2.

1. Za robotników sezonowych, w znaczeniu niniejszego orzeczenia, uważa się tych robotników, którzy się kontraktowo obowiązują do robót rolnych w sezonie od dnia zakontraktowania ich aż do ukończenia wszystkich robót polnych, względnie wszystkich wykopków i którzy mieszkają u pracodawcy we wspólnych koszarach, przeznaczonych dla robotników sezonowych.

2. Umowa z pracownikami, godzonymi na krótszy termin niż sezon, powinna być sporządzona na piśmie lub w obecności świadków. W umowie tej winien być ściśle ustalony okres, na który robotnicy sezonowi zostali ugodzeni.

3. Wynagrodzenie należne pracownikom sezonowym powinno być wypłacone najpóźniej z chwilą zakończenia stosun-

ku pracy, a to pod rygorem płacenia kary wadialnej w wysokości 5% miesięcznie od niewypłaconej zaległości.

§ 3.

Czas pracy obowiązuje ten sam, jaki jest przewidziany w § 7 działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy, wynagrodzenie zaś za nadgodziny w dnie powszednie wynosi o 25%, a w dnie świąteczne o 50% więcej od normalnego wynagrodzenia zarówno w gotówce, jak i w naturaliach.

§ 4.

1. Ordynarię otrzymuje każdy robotnik i robotnica tygodniowo.

2. Ordynaria składa się:
z 15 kg ziemniaków,
z 7 litrów mleka zbieranego lub 3½ niezbieranego,
z 3½ kg chleba,
z ½ kg kaszy,
z 1 kg grochu,
z 1 kg mąki,
z ¼ kg soli,
z ¼ kg słoniny.

3. Wymiana na inny gatunek żywności jest za obopólnym porozumieniem dozwolona. W majątkach, które grochu nie sieją, może być w zamian niego przez pracodawcę wydana kasza lub mąka.

4. Gotowanie strawy odbywa się na koszt pracodawcy.

§ 5.

1. Poza ordynarią otrzymuje robotnik sezonowy wynagrodzenie gotówkowe:

Powiaty	I kategoria	II kategoria
I grupa powiatów	1,20	1,45
II " "	1,10	1,40
III " "	1,00	1,20

Podział powiatów jak w § 7 działu IV.

2. Jako kategorie robotników rozumie się:

kategoria I — wszystkie kobiety ponad lat 16 i mężczyźni od lat 16 do 18; kategoria II — mężczyźni ponad lat 18, zdolni do wszelkich robót i do kosy.

3. Przez okres pierwszych 4 tygodni pracodawca ma prawo potrącić 33% płacy gotówkowej robotnika sezonowego.

Potrącona suma winna być wypłacona pracownikowi przy ostatniej wypłacie w chwili zakończenia stosunku pracy.

W razie samowolnego i nieuzasadnionego opuszczenia pracy przez robotnika potrącona kwota służy na pokrycie szkód i strat i zwrotowi nie podlega.

§ 6.

Obowiązują następujące paragrafy działu I, ustalającego warunki pracy i płacy dla ordynariuszy: 3, 4, 7, 11, 12, 26, 31 i 8 w punkcie o nawozach sztucznych oraz ostatnie zdanie p. 1 § 24.

DZIAŁ VI.

§ 1.

Pracownicy, którzy nie podpadają pod żaden z poprzednich działów niniejszego orzeczenia, a mieszkają w mieszkaniach pracodawcy i są zatrudniani nie stale, otrzymują wynagrodzenie dzienne w gotówce i w naturaliach nie niższe, niż robotnik sezonowy, przy czym wartość naturalii robotnika sezonowego określa się na 3 kg żyta dziennie. Za mieszkanie, utrzymanie krowy i ziemię pod ziemniaki, o ile pracownik korzysta z tych świadczeń na zasadzie indywidualnej umowy — pracodawca może potrącić z należności pracownika za pracę nie więcej od następujących norm:

za mieszkanie 2$^{1}/_{2}$ q żyta w stosunku rocznym,
za krowę 3 q żyta w stosunku rocznym,
za każde 10 arów ziemi 3/4 q żyta w stosunku rocznym.

§ 2.

Jeśli taki pracownik jest zatrudniony w majątku co najmniej 270 dni w roku, należy mu się wynagrodzenie w gotówce i w naturaliach, jak komornikowi z pełną zdolnością do pracy.

§ 3.

Pozostali pracownicy, a w szczególności dochodzący ze wsi winni otrzymywać nie niższe wynagrodzenie, aniżeli wynosi wynagrodzenie stałych robotników dniówkowych objętych działem IV orzeczenia na rok 1939/40 z tym zastrzeżeniem, że w stosunku do nich nie mają zastosowania inne przepisy niniejszego orzeczenia.

Spory wynikłe na tym tle podlegają orzecznictwu sądów ogólnych a nie kompetencji Komisji Rozjemczej.

§ 4.

Orzeczenie niniejsze obowiązuje od dnia 1 kwietnia 1939 r. do dnia 31 marca 1940 r.

Nadzwyczajna Komisja Rozjemcza stwierdza, że strony zgodnie oświadczyły, iż wyrażają zgodę na przyznanie Głównemu Inspektorowi Pracy prawa interpretacji postanowień orzeczenia niniejszego na wniosek obu lub jednej ze stron po zasięgnięciu opinii zainteresowanych organizacyj. Tak ustaloną wykładnię postanowień orzeczenia niniejszego strony będą uważały za obowiązującą.

Warszawa, dnia 23 grudnia 1938 r.

Przewodniczący:

(—) *W. Prenier*

Przedstawiciel Ministerstwa Opieki Społecznej

Członkowie:

(—) *Z. Ruszkowski*

Przedstawiciel Ministerstwa Sprawiedliwości

(—) *K. Czerniewski*

Przedstawiciel Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych

TŁOCZONO Z POLECENIA MINISTRA OPIEKI SPOŁECZNEJ.

ZAMÓWIENIA I WPŁATY NALEŻY KIEROWAĆ POD ADRESEM MINISTERSTWA OPIEKI SPOŁECZNEJ, WARSZAWA UL. DŁUGA 38/40.

Drukarnia Państwowa Nr 103671. 28.XII.1938. 1500.

Prenumerata roczna 20 zł. **Cena niniejszego numeru 60 gr.**

